

Kartläggningssrapport av hemlöshet i Haninge kommun november 2021

Sammanfattning

Social- och äldreförvaltningen har utfört en kartläggning av hemlöshet i Haninge kommun. Kartläggningen baseras på en enkätundersökning. Enkäten kunde besvaras under en tvåveckorsperiod men svaren avser endast hur situationen såg ut under en given mätvecka, från den 8 november till den 14 november 2021. Kartläggningen genomfördes utifrån beslut av socialnämnden SN 2019-02-19 § 9 och äldrenämnden ÄN 2020-06-17 §§46-47. Målgruppen för kartläggningen är individer över 18 år som omfattas av Socialstyrelsens definition av hemlöshet och har etablerad kontakt med förvaltningen för boendesociala insatser. Kartläggningen omfattar även individer under 18 år som är aktuell för utredning eller insats hos förvaltningen och inte lever med sin ursprungsfamilj.

Resultatet visar att antalet individer i hemlöshet har minskat med 4,5 procent sedan föregående kartläggning 2019. Totalt befinner sig 562 individer i hemlöshet enligt kartläggningen. Totalt 258 individer uppger att dom har barn under 18 år. Majoriteten av hemlösa individer befinner sig i en långvarig boendelösning enligt Socialstyrelsens definitioner på hemlöshet.

Förvaltningen ser en positiv utveckling med anledning av att andelen bostadssociala kontrakt ökar istället för akuta bostadslösningar, inneboendekontrakt och placeringar på stödboenden. Antalet individer som bedöms kunna klara av ett eget boende utan stöd ökar. Förvaltningen ser att bostadssociala kontrakt är en metod för att nå och stötta individer med samsjuklighet och därmed minskar behoven av långvariga placeringar på stödboenden. Trots minskningen av totala antalet individer i hemlöshet visar kartläggningen att fler barn växer upp med en eller två vårdnadshavare i hemlöshet. Detta kan påverka barnets hälsa och utveckling.

För det fortsatta arbetet med att förebygga och motverka hemlöshet anser förvaltningen att fokusområdena är framförallt arbetet med samsjuklighet, arbeta enligt Socialstyrelsens metoder för lokal kartläggning och barnfamiljer för att minska risken för att barn ingår i avhysningar. Risken är annat att segregation och utsatthet i särskilda områden ökar. Den nationella trenden visar på att antalet individer med komplexa vårdbehov och behovet av ett omfattande stöd från olika välfärdsinsatser ökar.

Förvaltningen föreslår följande framtida åtgärder som kan kopplas till ett förslag till att revidera nuvarande hemlöshetsplan (som beslutades av SN 2019-02-19 §9, ÄN 2020-06-17 §46) under 2023.

- Planera för att genomföra framtida hemlöshetskartläggningar med stöd av det uppdrag som Socialstyrelsen har from 2023, att genomföra lokala kartläggningar för hemlöshet.
- Förstärka arbetet utifrån samsjuklighetsutredningen och hur det påverkar målgruppen som ofta är i hemlöshet¹
- Förbättra och utveckla arbetssätt för att säkerställa barnets bästa och hur hemlöshet kan motverkas för barnfamiljer
- Ta ökad hänsyn till sociala förutsättningar och bostadsbehov på bostadsmarknaden

¹ Korsreferens hemlöshet

BAKGRUND	1
SOCIALTJÄNSTENS ANSVAR OCH RÄTT TILL BISTÅND FÖR EGET BOENDE	1
Föregående resultat och analys	2
METOD	3
Målgrupp och avgränsning	3
GENOMFÖRANDE	3
RESULTAT	4
Kön, åldersfördelning och födelseland	4
Familjeförhållanden	5
Typ av hemlöshetssituation	6
Tid i hemlöshet	9
Faktorer som bidragit till hemlöshet	11
Erhållna insatser och behov stöd	13
Bedömt behov av boende	14
JÄMFÖRANDE OMVÄRLDSANALYS	16
Bostad först insats	16
Hemlöshet och samsjuklighet	16
Förebyggande arbete för att motverka avhysningar	17
Förslag på åtgärder	19

Bakgrund

Socialnämnden antog i beslut SN 2019-02-19 §9 att godkänna *Plan för att motverka hemlöshet*. Syftet med planen är att strukturera arbetet och ge en inriktning för arbetet mot hemlöshet. Ett åtagande i planen var att vartannat år genomföra strukturerade kartläggningar av hemlöshet. Syftet med kartläggningarna är att få en tydlig bild av antalet individer i hemlöshet och vilket behov av stöd dessa individer har. Utifrån vad kartläggningen visar i form av antal och behov av stöd utvecklas förvaltningens insatser och resurser kan anpassas på ett effektivt sätt. Regelbundna kartläggningar ger också möjlighet att följa utvecklingen av hemlöshetssituationen och kan fungera som underlag till måluppföljning. Kartläggningen fungerar som ett lokalt fördjupat komplement till de kartläggningar av hemlösheten som genomförs av Socialstyrelsen. Äldrenämnden antog kartläggningen av hemlöshet och beslutade om inriktning av det fortsatta arbetet mot hemlöshet i beslut 2020-06-07 §§46-47.

Förvaltningen använder samma definition av hemlöshet som Socialstyrelsen vilket omfattar fyra olika situationer av hemlöshet som personer kan befinna sig i för en kortare eller längre tid.²

Situation 1 – Akut hemlöshet

Till denna grupp hör personer som är hänvisade till härbärgen, jourboenden eller skyddade boenden och personer som sover i offentliga lokaler, utomhus, tält eller liknande.

Situation 2 – Institutionsvistelse och stödboende

Personer som är inskrivna på kriminalvårdsanstalt, hem för vård och boende (hvb), familjehem, stödboende eller liknande och ska flytta ut inom tre månader men saknar eget boende att flytta till. Hit räknas även personer som skulle ha skrivits ut men som är kvar på grund av att de inte har någon egen bostad ordnad.

Situation 3 – Långsiktiga boendelösningar

Personer som bor i en av kommunen ordnad boendelösning som till exempel försökslägenhet, träningslägenhet, socialt kontrakt eller liknande på grund av att personen inte har tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden. Det handlar om boendelösningar med någon form av hyresavtal där boendet är förenat med tillsyn, särskilda villkor eller regler.

Situation 4 – Eget ordnat kortsiktigt boende

Personer som bor tillfälligt och kontraktslöst hos kompisar, bekanta eller släktingar eller har ett tillfälligt inneboende- eller andrahandskontrakt (kortare än tre månader) hos privatperson.

Socialtjänstens ansvar och rätt till bistånd för eget boende

I 2 kap. 1 § SoL anges att varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Enligt 3 kap. 2 § SoL ska socialnämndens verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.

Vad rätten till bostad faktiskt innebär framgår ytterst av hur reglerna för enskilds rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL tillämpas. För att få rätt till bistånd krävs enligt 4 kap. 1 § SoL att den sökande inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå och socialtjänstens stöd ska utformas så att det stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. Av praxis från Högsta förvaltningsdomstolen framgår att nämnden är skyldig att tillhandahålla en bostad som uppfyller krav på skälig levnadsnivå när den enskilde har speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad, helt saknar tak över huvudet eller om behovet inte

² Socialstyrelsen, Förebygga och motverka hemlöshet. Analys och förslag för fortsatt arbete inom socialtjänsten, sida 14.

kan tillgodoses på annat sätt . Att det generellt sett är svårare att få ett hyreskontrakt om personer har skulder eller betalningsanmärkningar är exempelvis inte i sig en självklar anledning till att bevilja bistånd. Att det är brist på bostäder på den öppna bostadsmarknaden är inte skäl nog för bistånd till bostad från socialtjänsten. Det är därmed inte socialnämndens skyldighet att tillgodose behov av bostad i allmänhet.

Lokala riktlinjer för bostadssociala insatser

I samband med att en person ansöker om tillfälligt boende ska en bedömning göras om Haninge kommun är att anse som ansvarig kommun. Reglerna om ansvarig kommun återfinns främst i 2 kap 1-5 §§ SoL. För personer i hemlöshet som rör sig mellan kommunerna i Stockholms län gäller också *Överenskommelse mellan kommunerna i Stockholms län om ärendeansvar för personer i hemlöshet* som Haninge kommun antog i beslut KS 2020-06-10 § 137. Grundprincipen är att det är den kommun där den enskilde fysiskt befinner sig, det vill säga vistas (vistelsekommun) som är ansvarig kommun. Socialnämnden fastställde beslut om bostadssociala insatser SN 2020-12-15 § 158 och äldrenämnden ÄN 2020-12-16 § 108.

Om den enskilde är bosatt i en annan kommun än vistelsekommunen, ansvarar bosättningskommunen för det stöd och den hjälp som den enskilde behöver. Med bosättningskommun menas den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt eller om den enskilde saknar stadigvarande bostad, den kommun till vilken den enskilde har sin starkaste anknytning. Vid utredning och bedömning kring kommundillhörighet, det vill säga till vilken kommun den enskilde har starkast anknytning, kan till exempel ingå var den enskilde bott och vistats den senaste tiden, var den enskilde har sitt sociala nätverk och eventuella barns boendesituation samt vilken kommun den enskilde själv anser sig ha starkast anknytning till.

Om det går att fastställa att en annan kommun än vistelsekommunen är att anse som ansvarig kommun har vistelsekommunen endast ansvar för akuta insatser. I de fall där det är oklart vilken kommun som är eller borde vara ansvarig är det vistelsekommunen som har fullt ansvar för den enskilde fram till att det har fastställts att en annan kommun är ansvarig.

Föregående resultat och analys

Vid den föregående kartläggningen hade förvaltningen kontakt med sammanlagt 589 individer som befann sig i någon av de fyra hemlöshetssituationerna.

Av kartläggningen framgick att dessutom 387 barn levde stadigvarande eller växelvis med en eller två föräldrar som befann sig i hemlöshet. De allra flesta av dessa bodde i en mer stadigvarande boendesituation som kommunen ordnat men 30 barn befann sig i en akut situation av hemlöshet. Att vara barn och växa upp under osäkra boendeförhållanden har negativa konsekvenser. Kartläggningen poängterade även att det fortsatta arbetet och kommande kartläggning skulle fokusera ytterligare vid barnens situation. Barn behöver ett tryggt hem. En osäker boendesituation kan påverka barns hälsa, skolgång, utvecklings- och lärandemiljö både fysiskt och psykiskt. Betydelsen av ett stadigvarande hem för både vuxna och barn är centralt och en förutsättning för välmående och delaktighet i samhället.³

Av de 589 individer som kartlades i undersökningen bedömdes 434 (74 %) kunna klara av ett eget boende med eller utan stöd (stöd direkt kopplat till själva boendet). Socialtjänsten har inget generellt ansvar för att ordna med bostad till bostadslösa men kan besluta om bistånd till boende med individuellt utformade insatser. Av de kartlagda individerna var det 79 personer (13 %) som bedömdes vara i behov av en sådan boendeinsats. Bristen på bostäder under senare år har dock lett till att allt fler har vänt sig till socialtjänsten för att få hjälp.

³ Socialstyrelsen, *Förebygga och motverka hemlöshet. Analys och förslag för fortsatt arbete inom socialtjänsten*, sida 22

Metod

Målgrupp och avgränsning

Kartläggningen omfattar individer från 18 år som befinner sig i någon av de fyra hemlöshetssituationerna och som är aktuella för utredning eller insats inom social- och äldreförvaltningen i Haninge kommun under vecka 45 2021. Individen ska ha svenskt medborgarskap eller tillfälligt eller permanent uppehållstillstånd i Sverige.

Kartläggningen omfattar också individer under 18 år som lever utan föräldrar eller ursprungsfamilj, som befinner sig i någon av hemlöshetssituationerna och som är aktuella för utredning eller insats inom förvaltningen. Individen ska ha medborgarskap, tillfälligt eller permanent uppehållstillstånd i Sverige.

Kartläggningen omfattar inte individer som inte själva är aktuella för utredning eller insats inom förvaltningen. Detta innebär till exempel att föräldrar som befinner sig i en situation av hemlöshet men själva inte är aktuella inom socialtjänsten (men deras barn är det) omfattas inte av kartläggningen.

Genomförande

Kartläggningen har genomförts med elektroniska enkäter/webbenkäter. En enkät fylldes i för varje individ som befinner sig i hemlöshet. Enkäterna fylldes i av den som är huvudhandläggare för individen. Enkäten kunde besvaras under en tvåveckorsperiod men svaren avser endast hur situationen såg ut under en given mätvecka, från den 8 november till den 14 november 2021.

Kod (i vissa fall personnummer) har angetts på enkäten i syfte att kunna kontrollera individer som är aktuella på mer än en enhet och eventuella felaktiga dubbelregistreringar. För att kunna ange unika individer i resultatet, har dubletter och tripletter tagits bort enligt principen att först inkomna enkät har räknats. Efter sammanställning av resultatet har samtliga personnummer raderats ur underlaget.

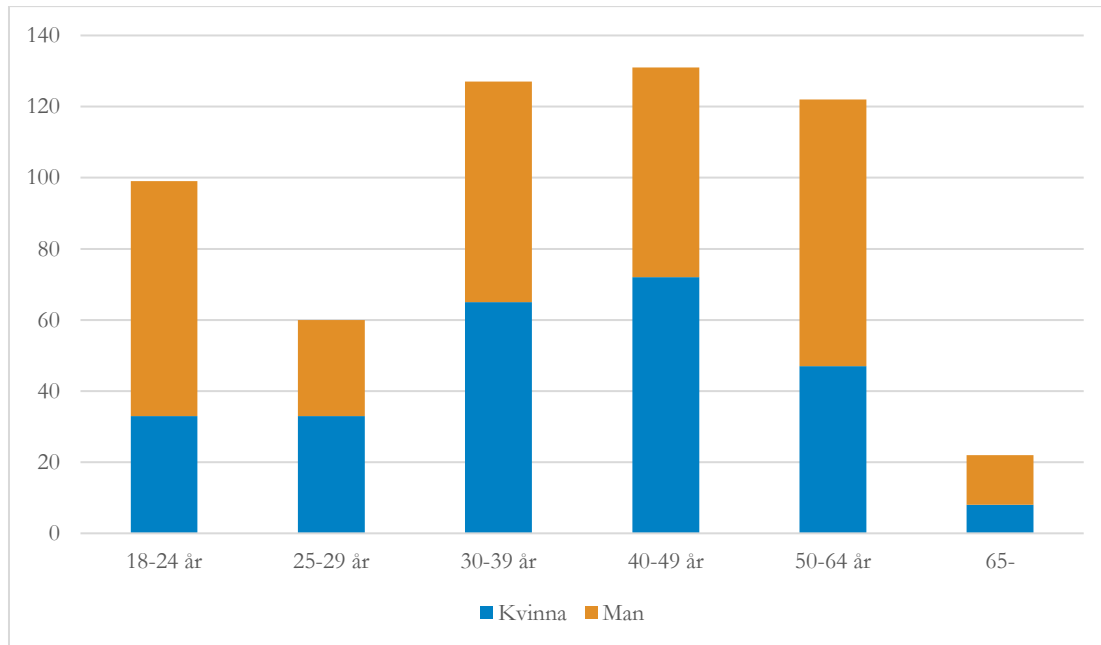
Vid tolkning av resultaten är det viktigt att vara medveten om några saker. Orsaker som till exempel tidsbrist och olika tolkningar av definitionen av hemlöshet kan leda till såväl under- som överrapportering. Vid tolkning av resultatet är det viktigt att ta hänsyn till att det är respondentens subjektiva bedömningar av den hemlösa individens livssituation som ligger till grund för rapporteringen. Detta påverkar givetvis förekomsten av såväl individuella stödbehov som av problematik. Kartläggningen genomförs på liknande sätt vartannat år vilket ger möjligheter att se förändringar över tid. Viktigt att uppmärksamma är att kartläggningen enbart ger en överblicksbild av hur hemlöshetssituationen såg ut för de individer som förvaltningen hade kontakt med under perioden från den 8 november till den 14 november 2021.

Resultat

Totalt har 603 enkätsvar inkommit. För 41 individer har enkäter inkommit från två eller fler enheter, vilket innebär att de har kontakt på fler än en enhet. Det vanligaste är att en individ är aktuell på både ekonomiskt bistånd och vuxenenheten. Resultatet redovisas utifrån antalet unika rapporterade individer, där en minskning kan ses i rapporterade unika individer 2021 i jämförelse 2018, från 589 (2019) till 562 (2021).

Kön, åldersfördelning och födelse land

Diagram 1, Antal hemlösa fördelat på kön och ålder

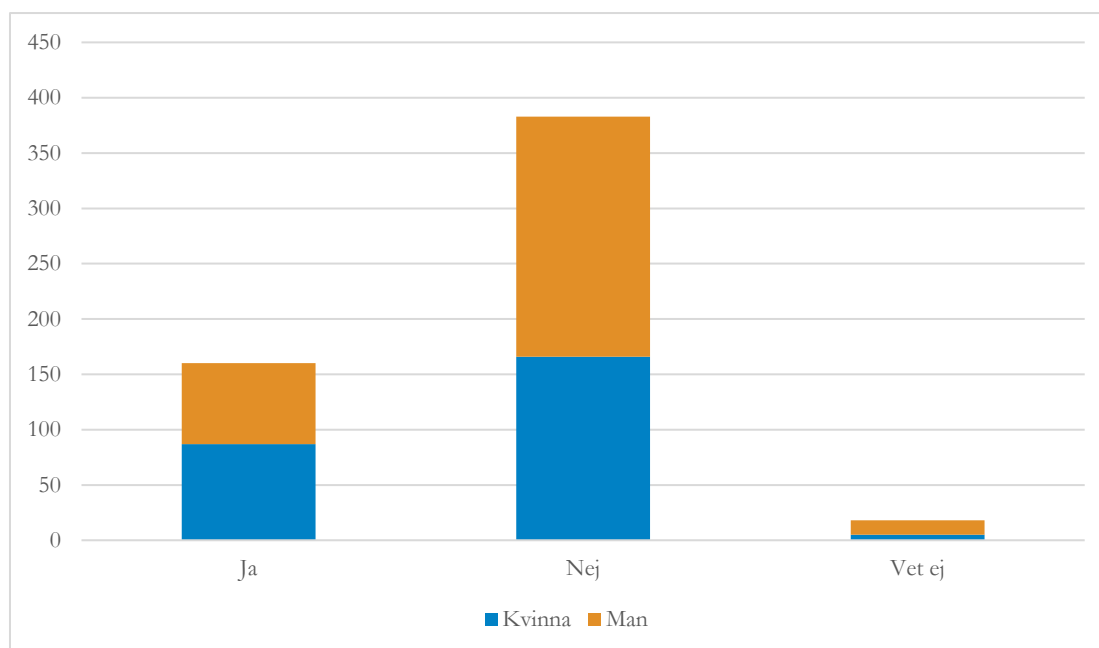

Av de 562 unika individerna som har besvarat enkäten är 57 procent (303 individer) av de svarande män och 43 procent (258 individer) är kvinnor. I de två yngsta åldersgrupperna (18-29 år) återfinns sammanlagt 159 individer (28,3 procent). Jämfört med kartläggningen år 2019 har det skett en ökning av kvinnor i de yngre ålderskategorierna från 18-39 år. I åldersgruppen 25-49 år är majoriteten kvinnor. I åldersgrupperna 50-64 år och 65 år och äldre är majoriteten män. Mellan 2019 och 2021 har antalet individer i åldersgruppen 65 år och äldre nästan halverats från 41 till 22 individer. Denna minskning avser både män och kvinnor. Den minskade hemlösheten bland äldre över 65 år, beror på en förstärkt samverkan mellan biståndsavdelningen och individ- och familjeomsorgen.

Av de rapporterade individerna är 191 födda i Sverige (78 kvinnor och 113 män), 330 är födda utomlands (170 kvinnor och 160 män) och 40 individer har svarat att de inte känner till var han/hon är född. I jämförelse med kartläggningen 2019 har andelen utrikesfödda ökat med 19,1 procent. Ökningen sker framförallt bland personer som nyligen har kommit till Sverige.

Familjeförhållanden

Diagram 2, Antal personer som lever med respektive utan partner, totalt och fördelat på kön

Majoriteten av de som rapporterats som hemlösa lever ensamma. Antalet personer som bor tillsammans med en partner har ökat med 39 procent (45 personer) i jämförelse med 2019, från 115 till 160 personer (87 kvinnor och 73 män). Sedan föregående mätning har personer som bor själva minskat med 28 individer (11 procent). Dessa två trender går att utläsa oberoende av individens härkomst.

Tabell 1. Antalet hemlösa med barn under 18 år.

Svar	2019		2021	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ja	219	37,1	258	45,9
Nej	370	62,9	303	54,1
Total	589	100	561	100

Totalt 258 av de rapporterade individerna (148 kvinnor och 110 män) har barn under 18 år. De allra flesta kvinnor lever stadigvarande tillsammans med sina barn. Det beskrivs ytterligare under tabell 2.

Tabell 2. Antal barn som har föräldrar som lever i hemlöshet

2019	2021	Förändring	
Antal barn	Antal barn	Antal	Procent
387	465	78	+ 20

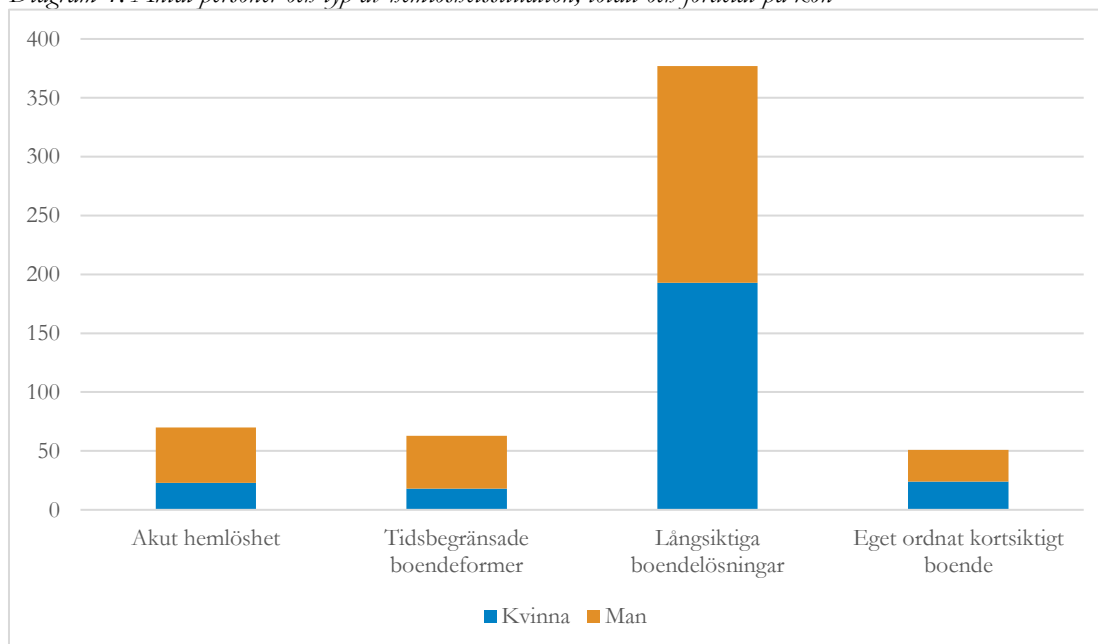
Totalt är det 465 barn som lever stadigvarande eller växelvis med en eller två föräldrar som befinner sig i en situation av hemlöshet, vilket är en ökning med 20 procent jämfört med två år tidigare. Av dessa 465 barn bor de flesta, 90 procent, i en kommunalt anordnad långsiktig boendelösning. Ökningen med antal barn i långsiktigt boende (80 barn) liknar ökningen av barn med föräldrar i hemlöshet (78 barn) totalt. Kartläggningen visar att 31 barn (6 procent) bestående av 11 familjer, befinner sig i en akut situation av hemlöshet och bor främst på vandrarhem och liknande eller i skyddat boende.

Resterade barn har antingen regelbunden, sporadisk eller saknar helt kontakt med en förälder som lever i hemlöshet. Dessa barn lever själva inte i hemlöshet, men har fortfarande en eller två föräldrar som lever i en otrygg miljö och därmed kan påverka barnens utveckling.⁴

Totalt av de 465 barn som lever stadigvarande eller växelvis med en eller två föräldrar som befinner sig i en situation av hemlöshet, är 357 barn till föräldrar som är utrikesfödda. Det innebär att majoriteten barn är eller har varit under etableringen. Närmare 75 procent av alla barn tillhör denna grupp, vilket påvisar en strukturell problematik som ökar riskerna för segregation. Detta utifrån att 55 procent av alla hemlösa i kartläggningen är utrikesfödda. Utifrån ett barnrättsperspektiv har hemlösheten förändrats i Haninge kommun de senaste två åren. Detta utifrån att fler barn är i avsaknad av en trygg och säker miljö att växa upp i.

Typ av hemlöshetssituation

Diagram 4. Antal personer och typ av hemlöshetssituation, totalt och fördelat på kön

⁴ Socialstyrelsen, *Förebygga och motverka hemlöshet. Analys och förslag för fortsatt arbete inom socialtjänsten*, sida 22.

Tabell 3. Andel hemlösa enligt definition 1 Akut hemlöshet.

2019		2021		Förändring	
Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
103	17,5	70	12,5	-33	-5,6

Det är cirka 12 procent av de tillfrågade (23 kvinnor och 47 män) som befinner sig i akut hemlöshet under mätveckan. Denna grupp har minskat både sett till antal och andel mer än själva minskningen av totalt antal hemlösa personer i Haninge mellan 2019 och 2021. Denna minskning har skett efter ett intensifierat arbete efter förgående kartläggning, med fokus på fler långsiktiga boendelösningar. Detta är en målgrupp som är svår att nå och kartlägga, vilket kan påverka att minskningen är större än den generella minskningen av personer i hemlöshet.⁵

Majoriteten av de inrapporterade individerna är i åldersgruppen 50–64 år. De akut hemlösa vistas företrädesvis under mätveckan på hotell, vandrarhem eller liknande.

⁵ Socialstyrelsen, *Hemlöshet 2017, Omfattning och karaktär*, sida 50.

Tabell 4. Andel hemlösa enligt definition 2 Institutionsvistelse och stödboende.

2019		2021		Förändring	
Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
96	16,2	63	11,2	-27	-28

Totalt 63 personer (18 kvinnor och 45 män) bor på stödboende, hem för vård och boende (hvb) eller liknande och ska skrivas ut inom tre månader men saknar i dagsläget egen bostad att flytta till. Gentemot föregående kartläggning har dessa individer minskat med 28 %. Denna hemlöshetssituation är vanligast i den yngsta åldersgruppen och det är totalt 18 individer och de flesta har insatsen stödboende. I övriga ålderskategorier över 24 år är stödboende den vanligaste insatsen. Minskningen av denna hemlöshetsform, kan härledas till förvaltningens arbete med att minska tiden placeringar på stödboende och HVB-hem. Detta genom att tidigare följa upp, planera och strukturera insatser på hemmaplan via en ordnad boendelösning.

Tabell 5. Andel hemlösa enligt definition 3 Långsiktiga boendelösningar .

2019		2021		Förändring	
Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
315	53	378	67	63	11,2

I den tredje hemlöshetssituationen återfinns individer som bor i olika långsiktiga boendelösningar som kommunen ordnat, till exempel träningslägenhet, genomgångslägenhet, etableringsbostad eller Bostad Först. Av de fyra hemlöshetssituationerna är denna den klart vanligaste och består av totalt 378 (194 kvinnor och 184 män). Jämfört med föregående kartläggning, år 2019, är det en ökning med 11,2 procent varav majoriteten är män. Detta till trots att totalt antalet hemlösa har minskat. Det är en trend som förvaltningen är medveten om och arbetar med via insatser som exempelvis Bostad Först.

Långsiktiga boendelösningar är vanligast i ålderskategorin 30-39 år. Bland de rapporterade individerna i denna kategori återfinns de nyanlända som bor i en av kommunens anordnade etableringsbostäder. Bland de personer som är mer nytillkomna i Sverige och söker stöd hos enheten för mottagning nyanlända, är resultatet 90 procent. Trots en generell minskning av rapporterad hemlöshet med 4,5 procent så ökar denna grups behov av hjälp till bostad. Detta är framförallt en konsekvens av tillämpningen av bosättningslagen. Bosättningslagen möjliggör ett erbjudande till personer att få ett tidsbegränsat andrahandskontrakt utan besittningsskydd i 2 år. Därefter är det likt för alla invånare, upp till var och en att ordna sitt boende på den ordinarie boendemarknaden.

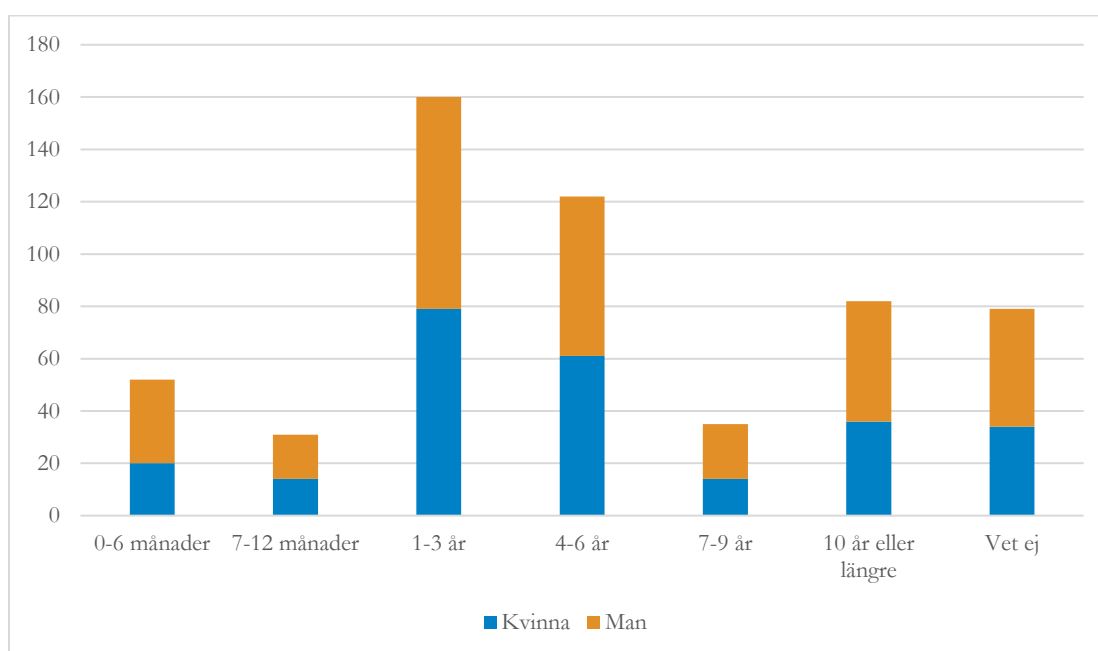
Tabell 6. Andel hemlösa enligt definition 4 Eget ordnat kortsiktigt boende.

2019		2021		Förändring	
Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
75	12,7	51	9	24	-4

Den fjärde och sista hemlöshetssituationen inrymmer individer som bor ofrivilligt kontraktslöst hos familj, bekanta eller liknande och tillfälligt inneboende hos privatpersoner eller i andrahand med korta hyreskontrakt (max 3 månader). Totalt 51 individer (24 kvinnor och 27 män) befinner sig i denna form av hemlöshet, vilket är en minskning med 4 procent. Att bo på detta sätt är vanligast i den yngsta ålderskategorin, 18–24 år, där 11 individer rapporterats samt gruppen 40–49 år där 11 individer rapporterats. Även i denna kategori har det skett en relativ minskning med 4 % gentemot föregående rapportering. Detta är en målgrupp som är svår att nå och kartlägga, vilket kan påverka utfallet av det rapporterade antalet hemlösa.⁶

Tid i hemlöshet

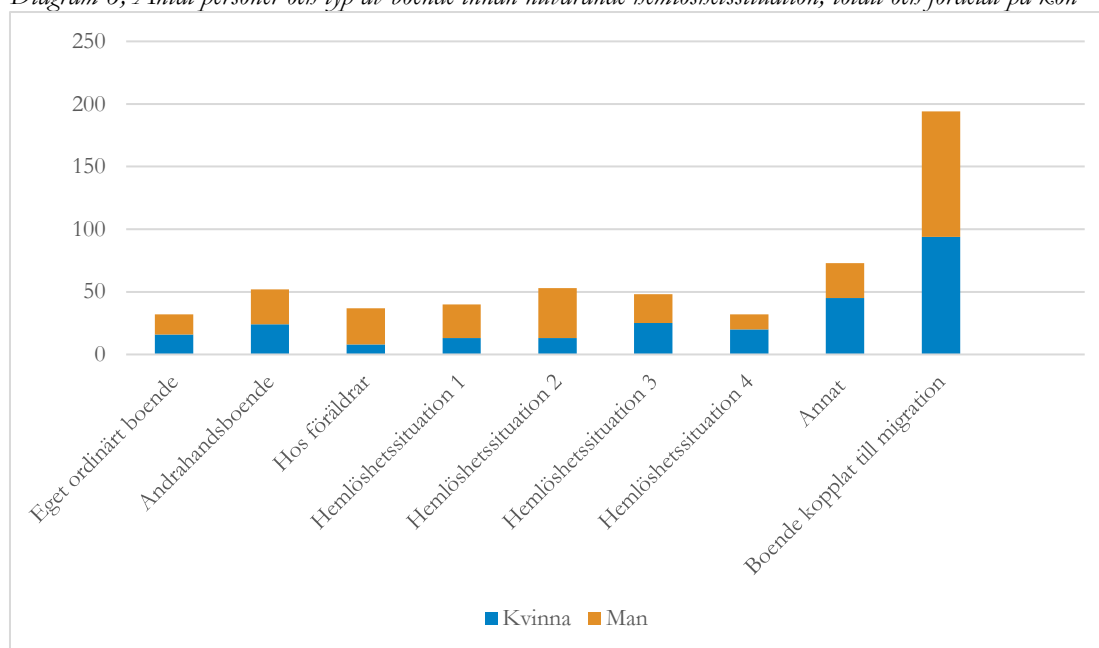
Diagram 5. Antal personer och sammanhängande tid i hemlöshet, totalt och fördelat på kön

Majoriteten av de unika inrapporterade individerna har befunnit sig i hemlöshet i ett år eller mer. Totalt har 70 procent varit hemlösa i ett år eller mer (190 kvinnor och 209 män). Den största skillnaden mot tidigare resultat är att fler personer som tidigare rapporterades som vet ej, nu har identifierats vara hemlösa över ett år. Detta påverkar möjligheten att kunna jämföra resultatet mellan åren. Förvaltningen har i kartläggningen lyckats ta fram information om framförallt utrikesfödda om hur länge de varit hemlösa och vilken boendeform de levtt i även innan de anlände till Sverige.

⁶ Socialstyrelsen, *Hemlöshet 2017, omfattning och karaktär*, sida 50.

Diagram 6, Antal personer och typ av boende innan nuvarande hemlöshetsituation, totalt och fördelat på kön

Likt föregående kartläggning så hamnar individer i olika former av hemlöshet och cirka 30 procent (varav majoriteten män) har tidigare varit i annan hemlöshet innan. Det är inte ovanligt att en individ under en längre period hamnar under olika former av hemlöshet.

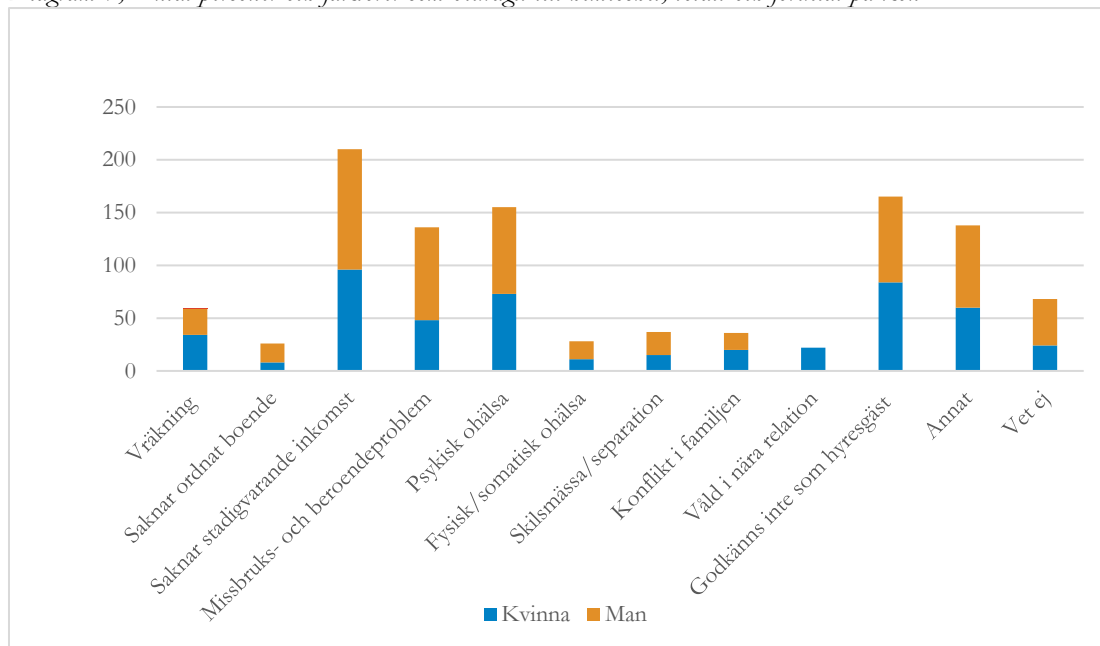
Det är fler som förändrat sin form av boendeform sedan föregående kartläggning, varav störst förändring har skett inom:

- Individer som tidigare bott på ordinarie boendemarknad och nu behöver stöd i en hemlöshetsform
- Individer som lämnat boende till exempelvis träningslägenhet eller annan mer långsiktig lösning

Antalet individer som nu behöver stöd på boendemarknaden har ökat med 13 individer till 84 personer (15,5). Den största andelen av svaren är annat eller boende kopplat till migration eller flyktingstatus. Respondenterna har i dessa fall uppgivit att man inte kan ange senaste boende eller kommer från boende kopplat till migration så som mottagningscenter i Sverige eller flyktingläger utomlands.

Faktorer som bidragit till hemlöshet

Diagram 7, Antal personer och faktorer som bidragit till hemlöshet, totalt och fördelat på kön

Respondenterna har fått besvara frågan om vilken eller vilka faktorer de bedömer har bidragit till individens hemlöshetssituation, flera alternativ har kunnat anges. De fyra vanligaste orsakerna är:

- Saknar stadigvarande inkomst
- Psykisk ohälsa
- Missbruks-och beroendeproblem
- Att inte godkännas som hyresgäst på den ordinarie arbetsmarknaden.

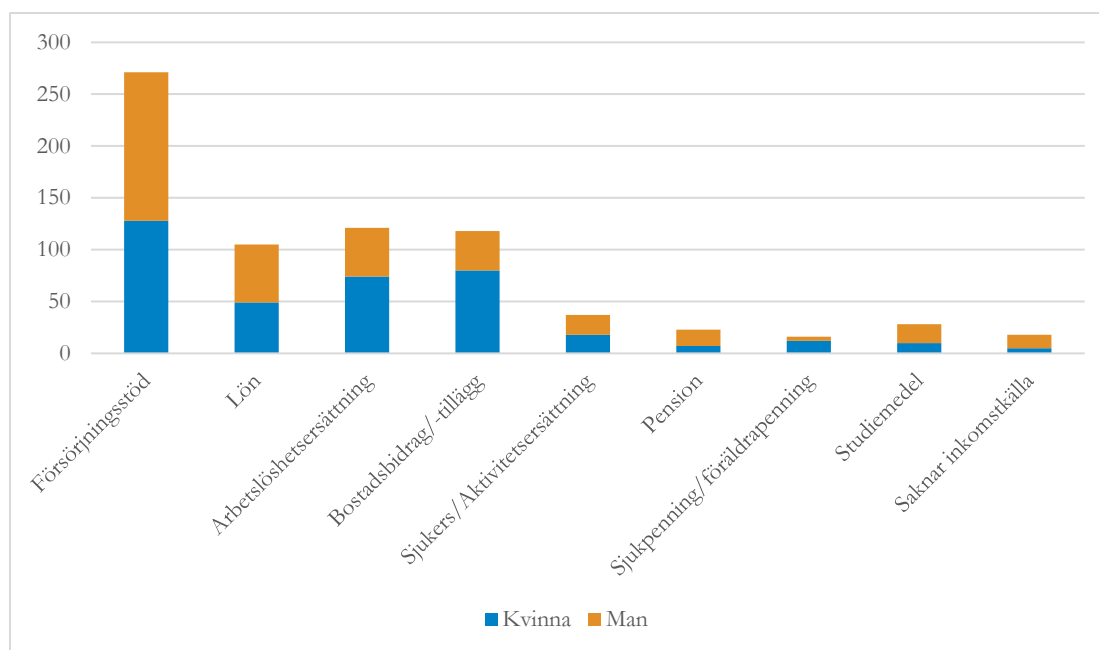
Dessa faktorer för hemlöshet kan samvariera och en individ kan exempelvis sakna stadigvarande inkomst som leder till att denne inte godkänns som hyresgäster.

Cirka 30 procent har svarat att individen inte godkänns som hyresgäst på den ordinarie bostadsmarknaden. De vanligaste orsakerna till detta är att individen har för låg inkomst och att hyresvärden inte accepterar ekonomiskt bistånd eller andra bidrag som stadigvarande inkomst. Andra skäl som utesluter individer från den ordinarie bostadsmarknaden uppges vara att man har för låg inkomst, har för kort kötid, har hyresskulder eller betalningsanmärkningar eller att man är nyanländ i Sverige

Att tidigare ha blivit vräkt, på grund av obetalda hyror, störningar eller annan vräkningsgrund är en bidragande orsak för cirka 10 procent (59 individer).

Bland utrikesfödda som rapporterats in, anges utöver de vanligaste orsakerna även för kort kötid till bostad och att individen saknar personnummer.

Diagram 8, Antal personer och huvudsaklig inkomstkälla, totalt och fördelat på kön

Tabell 7. Behov av försörjningsstöd

2019		2021		Förändring	
Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
328	55	272	48	-56	-9,5

De rapporterade individerna har kunnat ange upp till tre huvudsakliga inkomstkällor. De allra flesta som befinner sig i hemlöshet har försörjningsstöd som sin huvudsakliga inkomstkälla, totalt 272 personer jämnt fördelat mellan könen. Jämfört med kartläggningen 2019 har individer som har försörjningsstöd som sin huvudsakliga inkomstkälla minskat med 9,5 procent.

Tabell 8. Lön från regelbundet eller tillfälligt arbete

2019		2021		Förändring	
Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
65	11	105	18,6	40	6,7

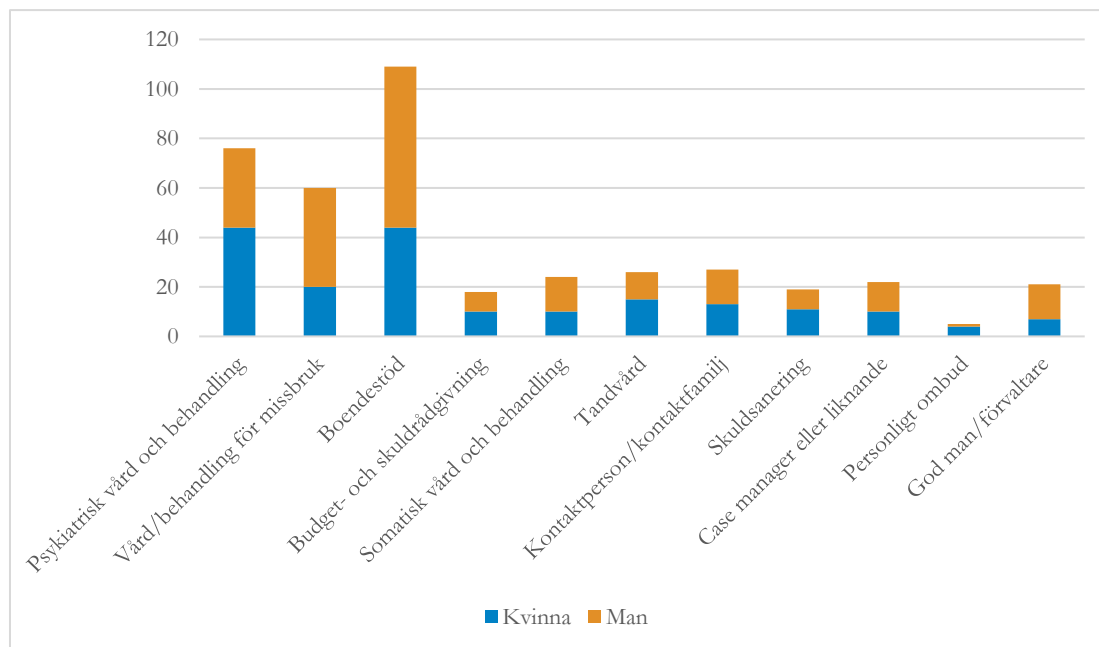
Lön från regelbundet eller tillfälligt arbete är en huvudsaklig inkomstkälla för 18 procent av alla svarande. Denna har ökat med 6,7 procent jämfört med kartläggningen 2019. Förändringen består av att ytterligare 40 individer har nått egenförsörjning.

För de som bor i en av kommunen anordnad långsiktig boendelösning finns möjlighet att ansöka om bostadsbidrag eller bostadstillägg. Sammanlagt uppger 108 individer uppbära detta bidrag som en huvudsaklig inkomstkälla.

Erhållna insatser och behov stöd

Utöver olika former av boendeinsatser och ekonomiskt bistånd har de 562 individer som kartlagts också tagit del av ett flertal andra insatser under det senaste året. Det rör sig både om insatser som kommunen tillhandahåller och om insatser som ges av annan huvudman.

Diagram 9, Antal personer och erhållna insatser under senaste året, totalt och fördelat på kön

Av insatser som kommunen tillhandahåller är de vanligaste boendestöd samt stöd, vård och/eller behandling för missbruk eller beroende (kan även inbegripa insatser från region Stockholm). Av insatser som tillhandahålls av annan huvudman är det psykiatrisk vård och behandling, somatisk vård och behandling samt tandvård som är fortsatt vanligast även denna kartläggning i jämförelse med 2019. Boendestöd och behandling för missbruk är vanligare bland män mellan 18-39 år. Kvinnor är i majoritet i behov av psykiatrisk vård och behandling, och framförallt i åldersgruppen. Antalet med psykiatrisk vård och behandling har dock minskat sedan föregående kartläggning.

Totalt 185 individer (94 kvinnor och 91 män) bedöms inte ha några behov av stöd alls utöver själva boendet.

Tabell 9. Behov av boendestöd

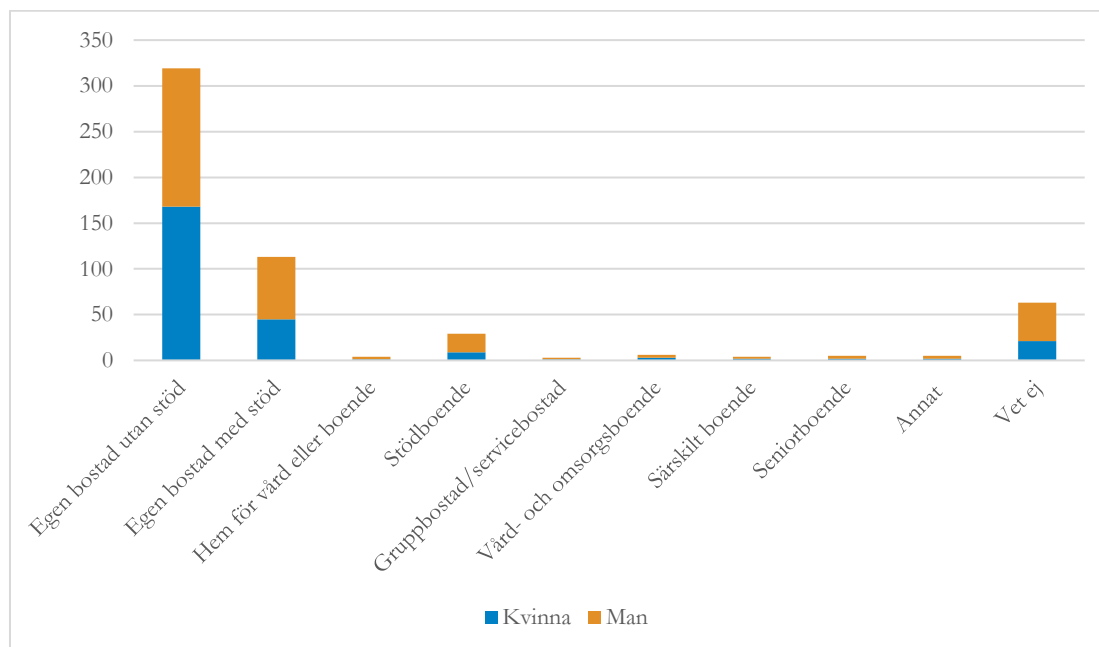
2019		2021		Förändring	
Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
87	14	109	19,3	22	3,7

En vanlig insats som erbjuds till personer i hemlöshet är boendestöd, vilket sammanlagt 109 individer haft under det senaste året. Insatsen boendestöd har framförallt ökat bland män sedan föregående kartläggning. Detta med ytterligare 22 individer som nu har boendestöd. Boendestöd är vanligast i grupperna 40–49 år. Boendestöd kräver inte att individen har ett eget boende utan kan utföras i till exempel vandrarhem eller annan plats där individen har behov av insatsen. I Haninge kommun är boendestöd en del av insatsen som har träningslägenhet. Utifrån att de 2021 återfanns fler träningslägenheter än 2019 så har inte behovet av boendestöd ökat. Istället är det att det återfinns fler träningslägenheter, vilket leder till fler boendestödsinsatser.

Utöver de insatser som visas i diagrammet har de kartlagda individerna även haft andra insatser, såsom god man, hemtjänst, stödinsatser och behandling för familjeproblematik och våld i nära relation, budget och skuldrådgivning, skuldsanering, arbetsmarknadsrelaterade insatser samt stöd för att hitta egen bostad.

Bedömt behov av boende

Diagram 10, Antal personer och bedömt behov av boende, totalt och fördelat på kön

Samtidigt som de flesta av de kartlagda individerna bedöms ha behov av stöd inom andra områden utöver själva boendet så bedöms dessa behov oftast inte vara så omfattande att de påverkar individens förmåga att bo i en egen bostad. De allra flesta bedöms klara av ett eget boende. Majoriteten av de som bedöms klara av att bo i egen bostad utan stöd är utrikesfödda och har utifrån tidigare nämnda faktorer, svårt att få tag i en bostad på den ordinarie boendemarknaden.

En majoritet av alla hemlösa bedöms klara av att bo i ett eget boende utan stöd av boendeinsatser från sociala myndigheter. Fler av de hemlösa i Haninge kommun bedöms rustade för att klara den ordinarie bostadsmarknaden än vid tidigare kartläggning.

Tabell 10. Bedöms klara av ett eget boende

2019		2021		Förändring	
Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
275	47	319	56,9	40	7,4

Tabell 11. Behov av stöd i hemmet likt boendestöd

2019		2021		Förändring	
Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
159	26,9	114	20,8	40	-7,6

Antalet som är behov av stöd i hemmet likt boendestöd har minskat i förhållande till antalet i hemlöshet.

Cirka 11 procent av de hemlösa har behov av så pass omfattande stöd i vardagen att de inte bedöms klara av eget boende. Eftersom behoven skiljer sig åt behöver också själva boendelösningen vara anpassad efter den enskildes behov. Den vanligaste boendelösningen som efterfrågas är stödboende. För 63 individer (21 kvinnor och 42 män) kan förvaltningen inte bedöma vilket eller vilka behov av boende eller stöd som krävs.

Jämförande omvärldsanalys

Liksom identifierat i denna kartläggning anger Socialstyrelsen psykisk ohälsa, saknar stadigvarande inkomst och missbruks- och beroendeproblem som de tre mest förekommande faktorerna som bidrar till hemlöshet.⁷ Hemlöshet är ett mångfacetterat problem men psykisk ohälsa är vanligt förekommande både i det förebyggande arbetet och i arbetet med att bistå individer i hemlöshet.

Psykisk ohälsa är ett samlingsbegrepp för tillstånd av olika svårighetsgrad som omfattar psykiskt välbefinnande, psykiska besvär och psykiatriska tillstånd. Risken för att hamna i hemlöshet genom vräkning ökar om individen lider av psykisk ohälsa. Cirka en fjärdedel av Sveriges hemlösa med psykisk ohälsa (mätt år 2020) uppger att de har förlorat sin bostad till följd av sin sjukdom.

Den psykiska ohälsan ökar i samhället framförallt bland unga personer mellan 16–29 år.⁸ Även bland äldre personer över 70 år riskerar den psykiska ohälsan att öka med anledning av social isolering, vilket också fastställs i PWC:s omvärldsanalysslutrapport 2021. PWC föreslår att kommuner proaktivt behöver prioritera insatser och utökad antal tjänster, för att motverka och förebygga psykisk ohälsa i samhället. Genom att förstärka arbetet med att motverka psykisk ohälsa, kan även riskerna för att den psykiska ohälsan bli en riskfaktor för hemlöshet för den enskilde att minska.

Bostad först insats

Individer i hemlöshet i Sverige har i relativ hög grad en beroendeproblematik, däremot ökar andelen individer i hemlöshet på grund av ekonomiska problem. Missbruksproblematik och psykisk ohälsa står idag för ca 60 procent av antalet hemlösa.⁹

Bostad först är en metod från Socialstyrelsen som utgår från att ett eget boende är en mänsklig rättighet. En individ som befinner sig i hemlöshet behöver en grundtrygghet vilket en egen bostad innebär. Metoden riktar sig främst till personer som har kontakt med socialtjänsten och som har en hemlöshetsproblematik. Det kan innebära individer med psykisk funktionsnedsättning och/eller missbruksproblematik. Haninge kommuns har ett avtal med Stockholms Stadsmission som kan erbjuda boende i egen lägenhet inom ordinarie hyresbestånd i kombination med coaching. Efter en tid inom insatser med en individuell handlingsplan kan individen ansöka om ett eget förstahandskontrakt för bostaden. Avtalet mellan Haninge kommun och Stadsmissionen löper från juni 2021 till maj 2025. Per februari 2022 är resultatet enligt följande:

- Sju placerade, varav två av dem tar över förstahandskontraktet i april 2022.
- En person står i kö till Bostad först.
- En person har tackat ja till en lägenhet och kommer med sannolikhet att flytta in i mars.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har kommenterat i en forskningsöversikt, om insatser för att minska hemlöshet för personer med missbruk beroende och psykisk ohälsa, att insatsen Bostad först möjligen är effektivare än traditionella insatser för att minska hemlöshet och troligen effektivare för att öka stabiliteten i boende.¹⁰

Hemlöshet och samsjuklighet

Ett återkommande hinder i arbetet med hemlöshet och förebyggande av hemlöshet är samsjuklighet. Samsjuklighet innebär att en person har flera sjukdomsbilder, som beroendeproblematik och exempelvis psykisk ohälsa. Detta innebär att samordning och samverkan är av yttersta vikt mellan de i stödverksamheter som individen tar stöd av. Samsjuklighetsutredningen föreslår i ett delbetänkande en

⁷ Socialstyrelsen, *Förebygga och motverka hemlöshet. Analys och förslag för fortsatt arbete inom socialtjänsten*, sida 88

⁸ PWC, omvärldsanalys av trender, Slutrapport 2021

⁹ Forte - *Allt fler hemlösa i bostadsbristens Sverige*

¹⁰ SBU Insatser för att minska hemlöshet för personer med missbruk, beroende och psykisk ohälsa

genomgripande reform av samhällets insatser till personer med samsjuklighet. Reformen styrker det offentliga gemensamma ansvar för samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet. Reformen består av tio delar som för socialtjänsten bland annat innebär:

- En samordnad vård- och stödverksamhet för de med stora samordningsbehov ska finnas överallt och bedrivs gemensamt av hälso- och sjukvård och socialtjänst.
- Tillgången till personliga ombud ska öka för personer med samsjuklighet
- Uppsökande och andra förebyggande insatser, social trygghet med fokus på funktionsförmåga, resurser och möjligheter till ett självständigt liv, anhörigstöd, samt insatser till barn och unga ska vara ett fortsatt och förtydligt uppdrag för socialtjänsten.¹¹

Flertalet kommuner påtalar problem med samverkan med andra instanser för individer med samsjuklighet i hemlöshet. I Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka hemlöshet* framkommer att det i flera regioner förekommer att individer med samsjuklighet först behöver uppvisa tre månaders drogfrihet för att tas emot av den psykiatriska vården. Detta försvårar för kommunal socialtjänst att kunna erbjuda och upprätthålla boendeinsatser för personer som återfaller i missbruk och/eller i psykisk sjukdom. Socialstyrelsen bedömer att för att boendeinsatser ska fungera behöver den kommunala socialtjänstens insatser kompletteras med insatser från hälso- och sjukvård i form av både medicinsk och psykiatrisk vård.¹² Detta uppmärksammas även i Samsjuklighetsutredningen.¹³

Stockholms stadsmission har under 2021 utfört en jämförande rapport och analys utifrån hemlöshet och kommunalt arbete mot hemlöshet i 17 kommuner. Denna belyser framgångsfaktorer och utmaningar för att lyckas minska hemlösheten och stärka individens plats på den ordinarie boendemarknaden.

- Det saknas ofta långsiktiga satsningar mot strukturell hemlöshet.
- Det saknas ofta kunskap om hemlöshetssituationen i den egna kommunen.
- Bilden av hur väl kommunerna samverkar med civilsamhället är splittrad.
- Modellen ”Bostad Först” är framgångsrik – om den används rätt.
- Det saknas effektiva modeller för samverkan med allmännyttan och med icke-vinstdriven sektor.
- Det saknas aktuella riktlinjer för bostadsförsörjning i många kommuner.

Haninge kommun genomför idag flera av de insatser som Stockholms Stadsmission problematiserar. Bland annat finns riktlinjer för bostadsförsörjning, Bostad Först används och det finns både satsningar och kunskap kopplad till hemlöshet.

Förebyggande arbete för att motverka avhysningar

I Socialstyrelsens rapport *Förebygga och motverka hemlöshet* rekommenderas Sveriges kommuner att via ett brett förebyggande arbete för att minska antalet avhysningar.¹⁴ Detta kan ske via:

1. Samverkan med psykiatrivården
2. Aktivt arbete med budget- och skuldrådgivning
3. God kommunikation med lokala bostadsbolag
4. Särskild funktion och personal som tar personlig kontakt vid uppgifter om obetalda hyror, störningar eller liknande från hyresvärd.

¹¹ Samsjuklighetsutredningen 2021 SOU 2021:93

¹² Socialstyrelsen, *Förebygga och motverka hemlöshet*. Analys och förslag för fortsatt arbete inom socialtjänsten

¹³ Samsjuklighetsutredningen 2021 SOU 2021:93

¹⁴ Socialstyrelsen, *Förebygga och motverka hemlöshet*. Analys och förslag för fortsatt arbete inom socialtjänsten

Ett bättre underlag för åtgärder på bostadsmarknaden

Regeringen har tagit fram en proposition som ska förtydliga det kommunala ansvaret för åtgärder och underlag för att arbeta med bostadsmarknaden. Förutom fokus på demografi och marknadsförutsättningar, föreslås att uppgifterna i riktlinjerna särskilt ska grundas på en analys av vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. Vidare föreslås att kommunen ska genomföra sin analys med stöd av ett underlag som Boverket förser kommunen med. Kommunen ska få använda ytterligare underlag som den bedömer behövs för analysen. Syftet med förslagen är att förbättra förutsättningarna såväl för regeringens uppföljning av riksdagens mål för bostadsmarknaden som för kommunernas planering av bostadsförsörjningen. Detta för att också i bostadsförsörjningsprogrammen fokusera ytterligare vid de grupper som har svårt på den ordinarie bostadsmarknaden.

Vad Haninge kommun gjort sedan föregående kartläggning

- Förvaltningen har tagit fram riktlinje för bostadssociala insatser som stöd för ökad rättssäkerhet och därmed tydlighet.
- Fler har fått tillgång till olika former av kontrakt genom nya avtal med fastighetsägare
- Insats med bo-lots har förtydligats och förstärkts
- Metoden Bostad Först har införts genom avtal med Stockholm Stadsmission
- Ett ökat fokus på att stödja barnfamiljer som är hemlösa har tagits fram.
- Reviderat riktlinjer för bostadsförsörjning i kommunen
- En analys av kommunens förutsättningar som styr bostadsbehoven och bostadsmarknaden har tagits fram, bostadsförsörjningsrapport.
- Förtydligade arbetssätt och rutiner i att motverka vräkningar inom kommunen
- Förstärka rutiner och motverka hyresskulder hos unga vuxna
- Förstärkt samverkan för att minska äldres hemlöshet
- Genomför en utredning av hur seniorbostadskön bäst tillgodoser de äldres behov av bostäder

Tyréns genomförde på uppdrag av Haninge kommun en rapport om Beräkning av bostadsförsörjningsbehov i Haninge kommun. Slutrapporten slutfördes den fjärde februari 2021 och besvarades som remiss av socialnämnden i beslut SN 2021-10-19 § 125 och äldrenämnden ÄN 2021-10-20 § 103. Slutrapporten visar på att grupper som hamnar utanför den reguljära bostadsmarknaden med anledning av låg inkomst eller långa bostadsköer är i majoritet utrikesfödda. Risken är att segregation och utsatthet i särskilda områden ökar. Den nationella trenden visar på att antalet individer med komplexa vårdbehov och behovet av ett omfattande stöd från olika välfärdsinsatser ökar. Tyréns ger rekommendationer till Haninge kommun angående att vidta särskilda åtgärder inom bostadsförsörjningen kopplat till småbarnsfamiljer och att minska inträdesbarriärerna på bostadsmarknaden.¹⁵

¹⁵ Tyréns AB (2021) *Beräkning av bostadsförsörjningsbehov i Haninge kommun – slutrapport*

Slutsatser

Förvaltningen ser en positiv utveckling med anledning av att andelen bostadssociala kontrakt ökar istället för akuta bostadslösningar, inneboendekontrakt och placeringar på stödboenden. Antalet individer som bedöms kunna klara av ett eget boende utan stöd ökar. Förvaltningen ser att bostadssociala kontrakt är en metod för att nå och stötta individer med samsjuklighet och därmed minskar behoven av långvariga placeringar på stödboenden. En ytterligare trend som kan påverka Haninge kommuns behov av bostadssociala kontrakt och insatser, är den fortsatta utvecklingen av kriget i Ukraina. Om personer som flytt krig är i behov av att stanna i Sverige, kommer fler behöva stöd och hjälp att komma in på den ordinarie boendemarknaden. Förvaltningen belyser även att fler barn i Haninge kommun växer upp med föräldrar i hemlöshet, vilket kan påverka barnets hälsa och utveckling.

Förslag på åtgärder

Förvaltningen föreslår följande framtida åtgärder som kan kopplas till ett förslag till att revidera nuvarande *Plan för att motverka hemlöshet* (som beslutades av ÄN 2020-06-17 §§46-47 under 2023:

- Planera för att genomföra framtida hemlöshetskartläggningar med stöd av det uppdrag som Socialstyrelsen har from 2023, att genomföra lokala kartläggningar för hemlöshet.
- Förstärka arbetet utifrån samsjuklighetsutredningen och hur det påverkar målgruppen som ofta är i hemlöshet
- Förbättra och utveckla arbetssätt för att säkerställa barnets bästa och hur hemlöshet kan motverkas för barnfamiljer
- Ta ökad hänsyn till sociala förutsättningar och bostadsbehov på bostadsmarknaden

Källförteckning

Haninge kommun (2019) *Socialförvaltningens plan för att motverka hemlöshet*. Beslutad socialnämnden 2019-02-19 § 9 och äldrenämnden 2020-06-17 §§46-47

Haninge kommun (2020) *Riktlinje för bostadssociala insatser*. Beslutad av socialnämnden 2020-12-18 § 158 och äldrenämnden 2020-12-19 108.

PWC (2021) *Haninge kommun och bolag systematisk omvärldsanalys – slutrapport januari 2021*.

Socialstyrelsen (2017) *Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär*

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2017-11-15.pdf>

Socialstyrelsen (2021) *Förebygga och motverka hemlöshet – Analys och förslag för fortsatt arbete inom socialtjänsten*.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-9-7582.pdf>

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (2018) *Insatser för att minska hemlöshet för personer med missbruk, beroende och psykisk ohälsa*

https://www.sbu.se/contentassets/4e2bfefeb4754910bcaca4a9daf2499b/insatser_minska_hemloshet_personer_missbruk_beroende_psykisk_ohalsa.pdf

SOU-Samsjuklighetsutredningen 2021 SOU 2021:93

https://www.regeringen.se/4ad4d1/contentassets/28394e4d03594dd5880aac2214a3efa7/sou-2021_93_webb.pdf

Stockholm Stadsmission (2021) *Hemlös 2021 Tema: Är kommunernas arbete mot hemlöshet effektivt?*

https://www.stadsmissionen.se/sites/default/files/2021-11/Stadsmissionen_Hemlos2021_webb_tillganglig.pdf

Sveriges Allmännyttan (2018) *Bosättningslagen i praktiken – En studie av kommunernas ansvar och allmännyttans roll*.

https://www.sverigesallmannnytta.se/wp/wp-admin/admin-ajax.php?action=sabo_download_secure_file&id=42423 [2022-04-07]

Tyréns AB (2021) *Beräkning av bostadsförsörjningsbehov i Haninge kommun – slutrapport*. Besvarades som remiss av socialnämnden 2021-10-19 § 125 och äldrenämnden 2021-10-20 § 103

<https://www.haninge.se/siteassets/bygga-bo-och-miljo/samhallsplanering-och-byggprojekt/bostadsforsorjning/bostadsforsorjningsbehov.pdf>